

О.М. ПОПОВА, С.Ю. РОГОЗІН

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
вул. Дворянська, 2, м. Одеса, 65082, Україна
e_popova@ukr.net

НОВЕ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ РІДКІСНОГО ВИДУ *IRIS PONTICA* (*IRIDACEAE*) НА ПРИЧОРНОМОРСЬКІЙ НИЗОВИНІ ТА СТАН ЙОГО ПОПУЛЯЦІЇ

Попова О.М., Рогозін С.Ю. Нове місцезнаходження рідкісного виду *Iris pontica* (*Iridaceae*) на Причорноморській низовині та стан його популяції. — Укр. ботан. журн. — 2015. — 72(5): 462—467.

У Березівському районі Одеської області знайдено новий локалітет *Iris pontica* Zapał., занесеного до «Червоної книги України». Він лежить у межах Причорноморської низовини і є найпівденнішим у межиріччі Дністер—Дніпро. Ценопопуляція виду займає площу близько 90 м². Вона входить до складу різнотравно-типчакового угруповання, в якому виявлено 58 видів квіткових рослин із 22 родин, зокрема п'ять видів із «Червоної книги України». За часткою синантропних видів цей фітоценоз є слабосинантропізованим. Популяція сформована 37-ма куртинами розміром від 15 до 90 см у діаметрі (в середньому — 50–60 см). Виявлено, що водночас із партикуляцією починається омолодження клонів, і зі збільшенням віку клону цей процес посилюється. За віковим спектром популяція є нормальною та відповідає особливостям, характерним для великого життєвого циклу рослин із невизначено тривалим онтогенезом. Загалом стан популяції виду задовільний, незважаючи на помітний антропогенний тиск.

К л ю ч о в і с л о в а: *Iris pontica*, флористична знахідка, рідкісний вид, Причорноморська низовина, Одеська область

Iris pontica Zapał. (*I. humilis* M. Bieb. 1808, non Georgi 1775; *I. humilis* var. *pontica* (Zapał.) Prodan; ?*I. marschalliana* Bobrov) — понтійський степовий вид із диз'юнктивним ареалом (Krytska et al., 2009). За межами України зростає в Румунії (Irimia, Mânzu, 2013), Молдові (Vitko, Negru, 2001; Shaganovskaya, 2009) та Передкавказзі; в Україні виявлений на північній межі ареалу (Krytska et al., 2009). Існує думка про неідентичність *I. pontica* Zapał. та *I. marschalliana* Bobrov (Fomin, Bordzyllovskiy, 1950; Miheev, 2006). Деякі автори останній вид розглядають як субендемій Ставропілля з північнокавказьким ареалом, який описаний з району м. Кисловодська (Shevchenko, 2002), або як еукавказький вид (Shil'nikov, 2010), тобто, відповідно до цих поглядів, ареал власне *I. pontica* є значно меншим. Усе це свідчить про необхідність збереження виду в Україні.

Iris pontica занесений до другого та третього видань «Червоної книги України» як вразливий вид. У її другому виданні наведено п'ять його локалітетів (Krytska, 1996), у третьому — 15 (Krytska et al., 2009); за іншими даними, в Україні відомо 33 локалітети *I. pontica*, більшість із яких приурочена до Південнопридніпровської височини (Shynder, Kozug, 2010).

© О.М. ПОПОВА, С.Ю. РОГОЗІН, 2015

Для Одеської області перші відомості про *I. pontica* з'явилися у праці І. Шмальгаузена (Shmal'gauzen, 1897): він бачив гербарні зразки рослин, зібраних біля р. Ягорлик та с. Топали (Красноокнянський р-н Одещини). Поблизу м. Болграда в травні був зібраний зразок виду з квітками та листками (Săvulescu, Rayss, 1924). В околицях с. [Нова] Шибка Фрунзівського р-ну та с. Римарівка Красноокнянського р-ну *I. pontica* відзначав Г. І. Білик (Bilyk, 1948). Зібраний ним у с. Нова Шибка гербарний зразок зберігається в Національному гербарії України (KW). П.П. Посохов (Posokhov, 1965) зафіксував вид улітку 1963 р. на узліссі діброви з *Quercus pubescens* Willd. на території Павлівського лісництва Фрунзівського р-ну. Таким чином, знахідки *I. pontica* з території Одещини обмежуються п'ятьма літературними посиланнями 50—118-річної давнини та одним гербарним зразком, зібраним майже 70 років тому.

У другому виданні «Червоної книги України» (Red Data Book ..., 2009) *I. pontica* для Одеської обл. не вказується, в третьому — наведено два його локалітети. О.І. Шиндер і Є.В. Козир враховують п'ять місцезростань виду на Одещині (Порова, 2002; Shynder, Kozug, 2010). Усі ці локалітети, за винятком Болграда, приурочені до крайнього півдня Східно-го Поділля (Shynder, Kozug, 2010), за геоботанічним

Рис. 1. *Iris pontica*: *a* — загальний вигляд середньовікової куртини; *b* — квітка
 Fig. 1. *Iris pontica*: *a* — general view of the middle-age clump; *b*—flower

районуванням України — до Південнокодринського округу пухнасто- та звичайнодубових лісів і різнотравно-злакових степів Лісостепової підобласті (зони) Степової зони України, який збігається з Волинсько-Подільською геоморфологічною областю пластово-денудаційних височин. Локалітет біля Болграда виявлений у межах Саратського округу різнотравно-злакових степів Степової підобласті (зони) Степової зони у Причорноморській області пластово-акумулятивних і пластово-денудаційних низовин (Natsionalnyi..., 2009). Із 33 локалітетів *I. pontica* (Shynder, Kozug, 2010) лише близько 80 % підтверджено гербарними зразками.

Матеріали та методи досліджень

Полеві дослідження здійснювалися за загальноприйнятими методиками. Геоботанічний опис проведено 29.05.2015 р. Латинські назви видів подані за таксономічним зведенням (Mosyakin, Fedoronchuk, 1999).

Онтогенетичну структуру популяції вивчали за методикою популяційних досліджень (Сенорорупуасії..., 1976; 1988) з певними модифікаціями, обумовленими життєвою формою та рідкісністю цього виду, використовували найбільш ощадливі методики (Zlobin et al., 2013).

За класифікацією біоморф щодо особливостей перебігу онтогенезу *I. pontica* належить до неявнополіцентричної біоморфи з неспеціалізованою дезінтеграцією, яка характерна для партикулюючих гіпогеогенних короткочореневищних трав. У таких видів відсутні спеціалізовані пагони розростання,

тому вони малорухливі. Їхня біомаса розміщена на площі доволі рівномірно (Сенорорупуасії..., 1976). Водночас Н.Б. Алексеева відносить *I. pontica* до кореневищно-кущового типу з пагонами двох типів: із довгою та короткою плагіотропними частинами (Alekseeva, 2008). У таких видів обліковою одиницею на початкових стадіях онтогенезу (в прегенеративному періоді) виступає особина насінневого походження, а пізніше (в генеративному та постгенеративному періодах) — партикула (Сенорорупуасії..., 1976). Оскільки одним із основних індикаторів вікового стану кореневищних видів є саме стан кореневища, яке в *I. pontica* заглиблене на 3—5 см, виявити всі окремі партикули було неможливо, тому обліковою одиницею слугували особини насінневого походження, куртини й окремі наземні пагони. Куртини умовно були поділені на молоді (в них у середній частині відсутні прогалини), середньовікові (всередині куртини мали прогалини до 15 см) і старіючі (прогалини всередині куртини перевищували 20 см у діаметрі). Фактично дві останні групи є клонами, що складаються з партикул. Підраховували кількість особин і куртин. Для деяких відокремлених куртин визначали число вегетативних і генеративних пагонів із різною кількістю листків. Щільність скупчень наземних пагонів у межах популяції обліковували на квадратних ділянках площею 1/16 м².

Гербарні зразки *I. pontica* передано до Гербарію Інституту ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України (КН).

Результати досліджень та їх обговорення

У травні 2015 р. ми знайшли особини *I. pontica* в Чигринській балці поблизу с. Раухівка Березівсько-го р-ну Одеської обл. (рис. 1).

Порівнявши нашу знахідку з іншими відомими на сьогодні знахідками виду, виявили, що цей локалітет у межах річки Дністра та Дніпра є найпівденнішим (рис. 2).

За геоморфологічним районуванням України це територія Причорноморської пластово-аккумулятивної низовини на неогенових відкладах. За геоботанічним районуванням України локалітет міститься в Одеському окрузі злакових і полиново-злакових степів, засолених лук, солончаків і рослинності карбонатних відслонень Чорноморсько-Азовської степової підпровінції Понтичної степової провінції Степової підобласті (зони) Євразійської степової області та наближається до його північної межі (Natsionalnyi..., 2009).

Новий локалітет *I. pontica* виявили в нижній третині V-подібного схилу західної експозиції з нахилом 10–15°. Ценопопуляція виду займає площу близько 90 м² (10 × 9 м).

Рослинність території сформована залишками перетворених субпонтійських різнотравно-типчакково-ковиливих степів із незначним домінуванням *Festuca valesiaca* Schleich. ex Gaudin і різнотрав'я, які перебувають під помітним антропогенним впливом: на ділянці виявлено минулорічне випалювання рослинного покриву та випасання великої рогатої худоби.

Наземна частина нечисленних кущів *Rosa* sp. і *Crataegus* sp. на цій території повністю згоріла; спостерігалося повільне відростання їхніх пагонів. Проективне покриття трав'яного покриву становило 80–85 %, його висота сягала 80 см. Травостій диференційований на три під'яруси, перший із яких слабвиражений й утворений *Salvia nutans* L. із покриттям 2–3 %. Другий під'ярус сформований *Festuca valesiaca* (15 %), *Iris pontica* (8–9 %), *Adonis vernalis* L. (7 %) із помітною участю *Inula germanica* L., *Marrubium praecox* Janka, *Medicago falcata* L. (по 5%) *Stipa lessingiana* Trin. & Rupr., *Verbascum austriacum* Schott ex Roem. & Schult., *Veronica austriaca* L. (по 3 %), *Astragalus dasyanthus* Pall. (2 %), *Phlomis pungens* Willd. (1 %) і незначною кількістю (з проективним покриттям менше 1 %) *Achillea setacea* Waldst. & Kit., *Buglossoides czernjajevii* (Klokov) Czerep., *Dianthus guttatus* M. Bieb.,

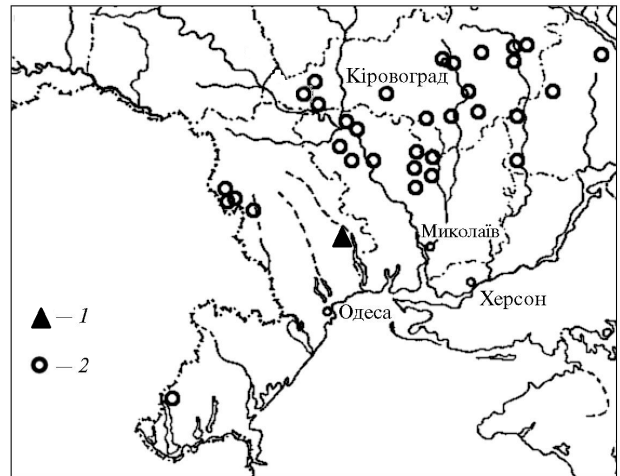

Рис. 2. Картошка поширення *Iris pontica* в Україні: 1 — нове місцезнаходження виду, 2 — відомі місцезнаходження (за Shynder, Kozyr, 2010)

Fig. 2. Schematic map of distribution of *Iris pontica* in Ukraine: 1 — a new species location, 2 — known localities (by Shynder, Kozyr, 2010)

Eremogone biebersteinii (Schltdl.) Holub, *Eryngium campestre* L., *Erysimum odoratum* Ehrh., *Hypericum elegans* Stephan ex Willd., *Inula oculus-christi* L., *Jurinea mollissima* Klokov, *Koeleria cristata* Pers., *Linum austriacum* L., *L. hirsutum* L., *Plantago urvillei* Opiz, *Poa angustifolia* L., *Salvia nemorosa* L., *Silene chlorantha* Ehrh., *Stachys atherocalyx* K. Koch, *Thalictrum minus* L. Третій під'ярус утворює *Teucrium chamaedrys* L. (10%) з участю *Bothriochloa ischaetum* (L.) Keng, *Iris pumila* L., *Teucrium polium* L., *Vinca herbacea* Waldst. & Kit. (по 3–5 %) та незначною домішкою (менше 1 % проективного покриття) *Agrimonia eupatoria* L., *Astragalus corniculatus* M. Bieb., *A. ucrainicus* Popov & Klokov, *Bellevalia sarmatica* Misc., *Bromopsis riparia* (Rehmann) Holub, *Caragana mollis* Besser, *Convolvulus lineatus* L., *Falcaria vulgaris* Bernh., *Galatella villosa* Rchb. f., *Haplophyllum suaveolens* G. Don, *Herniaria besseri* Fisch. ex Hornem., *Lotus ucrainicus* Klokov, *Nonea pulla* DC., *Potentilla incana* G. Gaertn., B. Mey. & Scherb., *Seseli tortuosum* L., *Thesium arvense* Horv., *Veronica prostrata* L., *Viola ambigua* Waldst. & Kit., *Galium* sp. У ранньовесняний період тут зафіксовані *Crocus reticulatus* Steven ex Adams, *Gagea* sp.

Таким чином, у фітоценозі з участю *I. pontica* виявлено 58 видів квіткових рослин із 22 родин, у тому числі п'ять видів із «Червоної книги України» (Red Data Book..., 2009) і два — з Червоного списку Одеської області (Odeska..., 2012). Незважаючи на

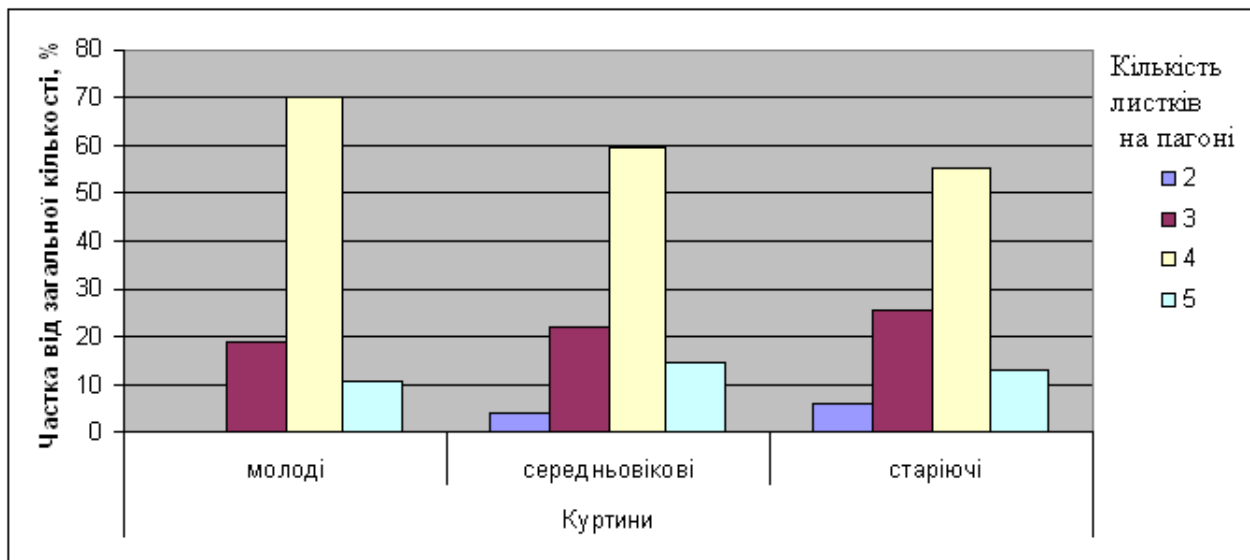

Рис. 3. Розподіл вегетативних пагонів із різною кількістю листків у різновікових куртинах *Iris pontica*
 Fig. 3. Distribution of vegetative shoots with different numbers of leaves in different age clumps of *Iris pontica*

помітний антропогенний вплив, за часткою синантропних видів (Проторорова, 1991) це угруповання є слабосинантропізованим (Mirkin, Naumova, 2014).

Вивчаючи наземну частину популяції *I. pontica* поза межами куртин, ми виявили три особини в іматурному стані (з двома листками завширшки 1 мм) та одну молоду генеративну рослину насінневого походження з одним генеративним і двома вегетативними пагонами. Основна частина популяції сформована 37-ма куртинами розміром від 15 до 90 см у діаметрі (в середньому 50–60 см), що значно більше, ніж наводиться для популяції *I. pontica* в долині р. Нетеки, де діаметр генеративних клонів становить 15–22 см (Shynder, Kozug, 2010). Із цих 37 куртин лише одна не мала генеративних пагонів, 12 ідентифіковані як молоді (32,4 %), 13 — як середньовікові (35,1 %), 11 — як старіючі (29,7 %).

Оскільки кореневище *I. pontica* наростає симподіально і надзвичайно інтенсивно галузиться, в одному клоні зафіксовано до 332 наземних пагонів. У молодих куртин утворюється 10–24 вегетативних і 1–6 генеративних пагонів (загалом 11–30), середньовікові куртини мають 162–192 вегетативних і 33–36 генеративних пагонів (загалом 195–220), у старіючих виявлено 226–301 вегетативних і 12–31 генеративних пагонів (загалом 240–332). У місцях найбільшого скупчення наземних пагонів *I. pontica* їхня щільність становила $950,4 \pm 24,6$ екз./м², зокрема генеративних пагонів — $78,4 \pm 16,5$ екз./м².

У досліджуваній популяції *I. pontica* розмножується переважно вегетативним шляхом, і це характерно для даного виду (Krytska et al., 2009), але помітну роль відіграє і насінневе розмноження: у 2015 р. знайдено 92 коробочки діаметром 12–15(18) мм у стані досягання.

Порівняння різновікових куртин за структурою пагонів із різною кількістю листків (рис. 3) свідчить, що водночас з партикуляцією починається омолодження клонів (утворюються пагони з двома листками, що відповідає іматурним особинам), і зі збільшенням віку клону цей процес посилюється (тобто частка таких пагонів зростає). Отже, клони стають «потенційно безсмертними» (Vahrameeva et al., 1997), що, за класифікацією О.В. Смирнової (Smirnova, 1987), відповідає невизначено тривалому (понад 50 років) онтогенезу та свідчить про певну стійкість популяції *I. pontica* в таких умовах.

Фенологічні особливості *I. pontica* у 2015 р. були такими: 04.05.2015 р. рослини вегетували, 09.05.2015 р. спостерігалася масова бутонізація, 14.05.2015 р. — масове цвітіння, 29.05.2015 — 07.07.2015 р. відбувалося дозрівання плодів (07.07.2015 р. плоди були ще зеленими). Протягом періоду спостережень висота пагонів *I. pontica* збільшувалася з $17,6 \pm 0,1$ см (на стадії масової бутонізації) до $24,7 \pm 0,5$ см.

Висновки

Знайдено нове місцезростання *I. pontica*, яке є найпівденнішим у межиріччі Дністер—Дніпро. Воно приурочене до північної частини Причорноморської низовини.

За флористичним складом фітоценоз з участю *I. pontica* є слабосинантропізованим.

Віковий спектр популяції *I. pontica* нормальний і відповідає особливостям, характерним для великого життєвого циклу рослин із невизначено тривалим онтогенезом. Стан популяції задовільний, незважаючи на помітний антропогенний тиск.

Необхідно здійснювати моніторинг стану популяції та фітоценозу, і в разі його погіршення — обмежити випасання худоби на цій ділянці. Враховуючи наявність у Чигринській балці значної кількості червонокнижних видів, її потрібно взяти під особливу охорону та включити до природно-заповідного фонду України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Alekseeva N.B. *Turczaninovia*, 2008, **11**(2), pp. 5—68 [Алексеева Н.Б. Род *Iris* L. (*Iridaceae*) в России // *Turczaninovia*. — 2008. — **11**(2). — С. 5—68].
- Bilyk H.I. *Ukr. botan. zhurn.*, 1948, **5**(2), pp. 53—60 [Билик Г.І. Рослинність Дністро-Бузького байрачного степу // *Укр. ботан. журн.* — 1948. — **5**(2). — С. 53—60].
- Cenopopulyacii rastenij (oчерki populyacionnoj biologii)*, Moscow: Nauka, 1988, 236 p. [*Ценопопуляції рослин (очерки популяционной биологии)*]. — М.: Наука, 1988. — 236 с.]
- Cenopopulyacii rastenij (osnovnye ponyatiya i struktura)*, Moscow: Nauka, 1976, 217 p. [*Ценопопуляції рослин (основные понятия и структура)*]. — М.: Наука, 1976. — 217 с.]
- Fomin O.V., Bordzylovskyi Ie.I. *Iridaceae*. In: *Flora URSS*, Kyiv: AN URSS, 1950, vol. 3, pp. 276—312 [Фомин О.В., Бордзыловський Є.І. Родина XXIX. Півники — *Iridaceae* Lindl. // *Флора УРСР*. — К.: Вид-во АН УРСР, 1950. — Т. 3. — С. 276—312].
- Irimia I., Mânzu C. *Iris pontica* Zapal in Moldova's flora (Romania), *An. Stiint. Univ. Al. I. Cusa Iasi, Sect. II a. Biol. veget.*, 2013, **59**(1), pp. 45—51.
- Krytska L.I. *Iris pontica*. In: *Red Data Book of Ukraine. Vegetable kingdom*, Kyiv: Ukr. entsyklopediia, 1996, p. 130 [Крицька Л.І. Півники понтичні // *Червона книга України. Рослинний світ*. — К.: Укр. енциклопедія, 1996. — С. 130].
- Krytska L.I., Novosad V.V., Voronova S.M., Shcherbakova O.F. *Iris pontica*. In: *Red Data Book of Ukraine. Vegetable kingdom*, Kyiv: Globalkonsaltyn, 2009, p. 130 [Крицька Л.І., Новосад В.В., Воронова С.М., Щербакова О.Ф. Півники понтичні // *Червона книга України. Рослинний світ*. — К.: Глобалконсалтинг, 2009. — С. 130].
- Mihev A.D. *Iridaceae*. In: *Konspekt flory Kavkaza*. Ed. A.L. Tahtadzhyan, SPb.: Izd-vo SPb. un-ta, 2006, vol. 2, pp. 102—114 [Михеев А.Д. *Iridaceae* Juss. // *Конспект флоры Кавказа: В 3-х т. / Отв. ред. акад. А.Л. Тахтаджян*. — Т. 2. — СПб.: Изд-во СПб. ун-та, 2006. — С. 102—114].
- Mirkin V.M., Naumova L.G. *Kratkiy entsiklopedicheskiy slovar nauki o rastitelnosti*, Ufa: Gilem, Bashk. ehncikl., 2014, 288 p. [Миркин В.М., Наумова Л.Г. *Краткий энциклопедический словарь науки о растительности*. — Уфа: Гилем, Башк. энцикл., 2014. — 288 с.]
- Mosyakin S.L., Fedoronchuk M.M. *Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist*, Kiev: M. G. Kholodny Institute of Botany, 1999, XXIII+345 p.
- Natsionalnyi atlas Ukrainy*, Kyiv: DNVP Kartohrafiya, 2009, 440 p. [*Національний атлас України*. — К.: ДНВП «Картографія», 2009. — 440 с.]
- Ofitsiini pereliky rehionalno ridkisnykh roslyn administratyvnykh terytorii Ukrainy (dovidkove vydannia). Odeska oblast*, Kyiv: Alterpress, 2012, pp. 76—93 [*Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання). Одеська область*. — К.: Альтерпрес, 2012. — С. 76—93].
- Porova O.M. *Visn. Odesk. nats. un-tu*. Ser. Biol., 2002, **7**(1), pp. 278—290 [Попова О.М. Судинні рослини Одеської області з «Червоної книги України», Світового та Європейського Червоних списків // *Вісн. Одеськ. нац. ун-ту*. Сер. Біол. — 2002. — **7**(1). — С. 278—290].
- Posokhov P.P. *Ukr. botan. zhurn.*, 1965, **22**(3), pp. 60—67 [Посохов П.П. Особливості складу дібров Одеської області // *Укр. ботан. журн.* — 1965. — **22**(3). — С. 60—67].
- Protoporova V.V. *Sinanthropnaya flora Ukrainy i puti ee razvitiya*, Kyiv: Naukova Dumka, 1991, 204 p. [Протопова В.В. *Синантропная флора Украины и пути ее развития*. — Киев: Наук. думка, 1991. — 204 с.]
- Red Data Book of Ukraine. Vegetable kingdom*. Ed. Ya.P. Didukh, Kyiv: Globalkonsaltyn, 2009, 912 p. [*Червона книга України. Рослинний світ*. — К.: Глобалконсалтинг, 2009. — 912 с.]
- Sävulescu T., Rayss T. *Materiale pentru Bessarabiei*, Bukurești, vol. 1, 1924, 72 p.
- Sharapanovskaya T.D. *Iris pontica*. In: *Krasnaya kniga Pridnestrovskoy Moldavskoy respubliki*, Tiraspol', 2009, pp. 90—91 [Шарапановская Т.Д. Ирис понтичский // *Красная книга Приднестровской Молдавской республики*. — Тирасполь, 2009. — С. 90—91].
- Shevchenko G.T. *Iris pontica*. In: *Krasnaya kniga Stavropol'skogo kraja. Redkie i nahodyashchiesya pod ugrozoy ischeznoveniya vidy rasteniy i zhivotnyh*, Stavropol': Poligrafservis, 2002, 224 p. [Шевченко Г.Т. Касатик (ирис) Маршалла // *Красная книга Ставропольского края. Редкие и находящиеся под угрозой исчезновения виды растений и животных*. — Ставрополь: Полиграфсервис, 2002. — С. 224].

- Shil'nikov D.G. *Konspekt flory Karachaevo-Cherkessii*, Stavropol': Agrus, 2010, 384 p. [Шильников Д.Г. *Конспект флоры Карачаево-Черкессии*. — Ставрополь: Агрус, 2010. — 384 с.].
- Shmal'gauzen I. *Flora sredney i yuzhnoy Rossii, Kryma i Severnogo Kavkaza*, vol. 2. *Dvudolnye srostnolepестnye i, bezlepестnye, odnodolnye, holosemennye i vysshie sporovye*, Kiev, 1897, 751 p. [Шмальгаузен И. *Флора средней и южной России, Крыма и Северного Кавказа*. — Т. 2. *Двудольные сросстолепестные и безлепестные, однодольные, голоосеменные и высшие споровые*. — Киев, 1897. — 751 с.].
- Shynder O.I., Kozyg Ie.V. *Ukr. botan. zhurn.*, 2010, **67**(5), pp. 704—711 [Шиндер О.И., Козир Е.В. Нові місцезнаходження рідкісних видів флори Південнопридніпровської височини в долині р. Нетеки та стан їхніх популяцій // *Укр. ботан. журн.* — 2010. — **67**(5). — С. 704 — 711].
- Smirnova O.V. *Struktura travyanoho pokrova shirokolistvennykh lesov*, Moscow: Nauka, 1987, 207 p. [Смирнова О.В. *Структура травяного покрова широколистяних лісів*. — М.: Наука, 1987. — 207 с.].
- Vahrameeva M.G., Varlygina T.I., Titarenko I.V., Litvinskaya S.A., Zagul'skij M.N., Blinova I.V. *Byull. MOIP. Otd. Biol.*, 1997, **102**(4), pp. 35—43 [Вахрамеева М.Г., Варлыгина Т.И., Титаренко И.В., Литвинская С.А., Загальський М.Н., Блинова И.В. Виды евразийских наземных орхидей в условиях антропогенного воздействия и некоторые проблемы охраны // *Бюлл. МОИП. Отд. Биол.* — 1997. — **102**(4). — С. 35—43].
- Vitko K, Negru A. *Iris pontica*. In: *Cartea Roşia a Republicii Moldova*, Chişinău: Ştiinţa, 2001, p. 77.
- Zlobin Yu.A., Sklyar V.G., Klimenko A.A. *Populyatsii redkikh vidov rasteniy: teoreticheskie osnovy i metodika izucheniya*, Sumy: Univer. kniga, 439 p. [Злобин Ю.А., Скляр В.Г., Клименко А.А. *Популяции редких видов растений: теоретические основы и методика изучения*. — Сумы: Универ. книга, 2013. — 439 с.].

Рекомендує до друку
М.М. Федорончук

Надійшла 20.07.2015 р.

Попова Е.Н., Рогозин С.Ю. **Новое местонахождение редкого вида *Iris pontica* (Iridaceae) на Причерноморской низменности и состояние его популяции**. — Укр. ботан. журн. — 2015. — **72**(5): 462—467.

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
ул. Дворянская, 2, г. Одесса, 65082, Украина

В Березовском районе Одесской области найден новый локалитет *Iris pontica* Zapał., включенного в Красную книгу Украины. Он лежит в пределах Причерноморской низменности и является самым южным в междуречьи Днестра и Днепра. Ценопопуляция вида занимает площадь около 90 м². Она входит в состав разнотравно-типчакового сообщества, в котором выявлено 58 видов цветковых растений из 22 семейств, в том числе пять видов из Красной книги Украины. По числу синантропных видов этот фитоценоз является слабосинантропизированным. Популяция образована 37-ю куртинами размером от 15 до 90 см в диаметре (в среднем — 50—60 см). Выявлено, что одновременно с партикуляцией начинается омоложение клонов, и при увеличении возраста клона этот процесс усиливается. По возрастному спектру популяция является нормальной и соответствует особенностям, характерным для большого жизненного цикла растений с неопределенно длительным онтогенезом. В целом состояние популяции удовлетворительное, несмотря на заметное антропогенное воздействие.

К л ю ч е в ы е с л о в а: *Iris pontica*, флористическая находка, редкий вид, Причерноморская низменность, Одесская область.

Popova O.M., Rogosin S.Ju. **New locality of a rare species *Iris pontica* (Iridaceae) on the Black Sea Lowland and the status of its population**. — Ukr. Bot. J. — 2015. — **72**(5): 462—467.

I.I. Mechnikov Odessa National University
2, Dvoryanska Str., Odessa, 65082, Ukraine

A new locality of *Iris pontica* Zapał. listed in the Red Data Book of Ukraine was found in Berezovsky District, Odessa Region. It is located within the Black Sea Lowland and is the southernmost one in the area between the Dniester and the Dnieper Rivers. The population occupies an area of about 90 m². It is a part of the forbs-fescue plant association, which consists of 58 species of flowering plants from 22 families, including five species from the Red Data Book of Ukraine. The phytocoenosis is of a low level of synanthropization. Population is formed by 37 clumps, their size varies from 15 to 90 cm in diameter (on average 50–60 cm). It was revealed that rejuvenation of the clones begins simultaneously with particulation and this process intensifies in aged clones. At the age spectrum, population is found to be normal and typical for the plants with large life-cycle and indefinitely long ontogeny. Despite antropogenic influence, the population is in a satisfactory state.

К e y w o r d s: *Iris pontica*, floristic record, rare species, Black Sea Lowland, Odessa Region.